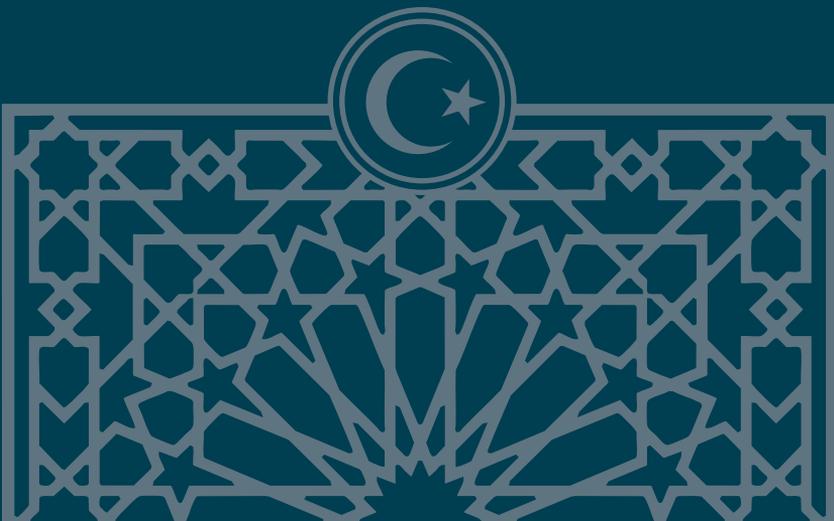

Документ
ПРО ВСЕЛЮДСЬКЕ
БРАТЕРСТВО
ЗАРАДИ МИРУ
Й СПІЛЬНОГО ЖИТТЯ
В УСЬОМУ СВІТІ

Віра дозволяє віруючій людині бачити в інших брата чи сестру, яких потрібно підтримувати і любити. Завдяки вірі в Бога, який створив всесвіт, усі творіння та всіх людей (рівних між собою з огляду на Його милосердя), віруючі покликані виявляти це вселюдське братерство, піклуючись про творіння й увесь всесвіт, надаючи підтримку кожній людині, особливо найбільш потребуєчим і убогим.

يَحْمَلُ الْإِيمَانَ الْمُؤْمِنَ عَلَى أَنْ يَرَى فِي الْآخِرِ
أَخًا لَهُ، عَلَيْهِ أَنْ يُؤَازِرَهُ وَيُحِبَّهُ. وَانْطِلَاقًا مِنْ
الْإِيمَانِ بِاللَّهِ الَّذِي خَلَقَ النَّاسَ جَمِيعًا وَخَلَقَ
الْكُونََ وَالْخَلَائِقَ وَسَاوَى بَيْنَهُمْ بِرَحْمَتِهِ، فَإِنَّ
الْمُؤْمِنَ مَدْعُوٌّ لِلتَّعْبِيرِ عَنْ هَذِهِ الْأَخُوَّةِ الْإِنْسَانِيَّةِ
بِالاعْتِنَاءِ بِالْخَلِيقَةِ وَبِالْكُونِ كُلِّهِ، وَبِالتَّقْدِيمِ الْعَوْنِ
لِكُلِّ إِنْسَانٍ، لَا سِيَّمَا الضُّعْفَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَشْخَاصِ
الْأَكْثَرَ حَاجَةً وَعَوْرًا.

Документ

ПРО ВСЕЛЮДСЬКЕ БРАТЕРСТВО
ЗАРАДИ МИРУ Й СПІЛЬНОГО
ЖИТТЯ В УСЬОМУ СВІТІ

A Document

ON HUMAN FRATERNITY
FOR WORLD PEACE
AND LIVING TOGETHER

وثيقة
الأخوة الإنسانية
من أجل السلام العالمي
والعيش المشترك

Київ • 2025

Книжка підготована і видана
Комісією УГКЦ з міжконфесійних та міжрелігійних відносин
за фінансової підтримки Фонду СВІТЛО СХОДУ

L'Œuvre
d'Orient
 depuis 1856

Документ про вселюдське братерство заради миру й спільного життя
в усьому світі = A Document on Human Fraternity for World Peace and
Living together = وثيقة الأخوة الإنسانية من أجل السلام العالمي والعيش المشترك —
Львів : Колесо, 2025. — 60 с.

ISBN 978-617-8380-15-1

© Ігор Шабан, 2025
© Комісія УГКЦ з міжконфесійних
та міжрелігійних відносин, 2025

Вступ..... 4

Документ

ПРО ВСЕЛЮДСЬКЕ БРАТЕРСТВО ЗАРАДИ МИРУ
Й СПІЛЬНОГО ЖИТТЯ В УСЬОМУ СВІТІ..... 11

A Document

ON HUMAN FRATERNITY FOR WORLD PEACE
AND LIVING TOGETHER..... 27

وثيقة

الأخوة الإنسانية

من أجل السلام العالمي والعيش المشترك..... 57

Вступ

Упродовж історії людства релігія була не лише духовним орієнтиром для мільйонів людей, а й потужною силою, здатною впливати на суспільні процеси, формувати культуру, мораль і світогляд. Вона завжди супроводжувала народи в пошуках сенсу, добра і справедливості, особливо в часи криз, конфліктів і втрат. Саме тому сьогодні, коли світ знову переживає глибокі потрясіння, зростання ворожнечі, насильства й недовіри, особливого значення набувають міжрелігійний діалог, пошук порозуміння та спільне служіння справі миру.

4 лютого 2019 року в Абу-Дабі відбулася подія, що стала історичним кроком на цьому шляху: підписання Документа про вселюдське братерство – спільної декларації доброї волі, укладеної між Католицькою Церквою в особі папи Франциска та Великим імамом Університету Аль-Азхар у Каїрі шейхом Ахмадом аль-Тайєбом. Це була перша в історії спільна заява такого рівня, створена християнським та ісламським релігійними лідерами. Вона стала потужним знаком того, що релігії можуть і повинні діяти не як сили поділу, а як сили єднання, миру й солідарності.

Документ проголошує фундаментальні принципи, що мають стати основою співжиття в сучасному мультикультурному

світі: гідність кожної людської особи, взаємна повага, відмова від насильства та екстремізму, захист прав людини, підтримка найбільш уразливих і знедолених. Його автори закликають до формування культури діалогу, толерантності та співпраці між релігіями, державами, громадянським суспільством і медіа. Особливий наголос зроблено на вихованні молоді та на спільній відповідальності за майбутнє людства.

Документ також підкреслює, що справжнє братерство не може обмежуватися рамками окремої релігії чи культури: воно має універсальний вимір. Віра в Бога, Який є Творцем і Отцем усіх, спонукає визнавати в кожній людині брата чи сестру, незалежно від національності, релігії, мови чи соціального статусу. Саме ця свідомість братерства повинна спонукати до побудови світу, вільного від ненависті, дискримінації, бідності та зневаги до людської гідності.

Для нас, християн, підписання цього документа є важливим знаком часу. Ми сприймаємо його як заклик до розбудови справедливого й мирного світу. Україна — земля, на якій здавна співіснують різні релігії та культури. Перші сліди ісламу на наших теренах сягають ще доби Київської Русі, коли через «шлях із варягів у греки» до Києва приїжджали арабські та перські купці, що сприяло розвитку торговельних і дипломатичних відносин між християнами й мусульманами. Сьогодні в Україні офіційно діють кілька мусульманських духовних центрів, а мусульмани беруть активну участь у духовному, культурному та суспільному житті нашої країни.

Ми переконані, що сучасні виклики — війни, тероризм, моральна криза, зростання індивідуалізму, матеріалізму

та зневаги до людської гідності — не можна подолати без участі релігійних спільнот. Однак це можливо лише за умови відмови від фанатизму та маніпуляцій релігією, а також за умови готовності будувати довіру, взаємну повагу й діалог.

Саме тому Українська Греко-Католицька Церква з вдячністю приймає ініціативу папи Франциска та шейха Ахмада аль-Тайеба, як цінний дороговказ для всіх, хто прагне служити добру, миру та злагоді.

Ми сподіваємося, що публікація цього документа українською мовою сприятиме ширшому ознайомленню з ним віруючих усіх конфесій, представників різних релігій і культур, освітян, громадських діячів і молоді. Нехай цей текст стане натхненням до спільної праці задля миру, справедливості та братерства в нашій Батьківщині та у світі.

Нехай Господь, Який є Богом миру і любові, благословить усіх, хто прагне справедливого миру та будує мости там, де ще існують стіни.

Отець д-р Ігор Шабан, голова Комісії

Документ

ПРО ВСЕЛЮДСЬКЕ
БРАТЕРСТВО
ЗАРАДИ МИРУ
Й СПІЛЬНОГО ЖИТТЯ
В УСЬОМУ СВІТІ

3-5 лютого 2019 року

Віра дозволяє віруючій людині бачити в інших брата чи сестру, яких потрібно підтримувати і любити. Завдяки вірі в Бога, який створив всесвіт, усі творіння та всіх людей (рівних між собою з огляду на Його милосердя), віруючі покликані виявляти це вселюдське братерство, піклуючись про творіння й увесь всесвіт, надаючи підтримку кожній людині, особливо найбільш потребуючим і нужденним.

Ця надземна цінність послужила відправною точкою під час різноманітних зустрічей, які були сповнені братерства, де ми ділилися радістю, смутком і проблемами сучасного світу, беручи до уваги науково-технічний прогрес, здобутки психології, особливості цифрової ери, засоби масової комунікації. Ми також розмірковували над рівнем бідності, конфліктами та стражданнями багатьох братів і сестер у різних частинах світу, викликаними нарощуванням військової сили, соціальною несправедливістю, корупцією, нерівністю, моральним занепадом, тероризмом, дискримінацією, екстремізмом і багатьма іншими причинами.

Із цього братнього й щирого обміну думками та численних зустрічей, сповнених надії на світле майбутнє для всього людства, зродилась ідея цього Документа про вселюдське братерство. Це текст, над яким сумлінно й ретельно працювали, щоб він став спільною декларацією добрих і щирих

прагнень. Це Документ, що запрошує всіх людей, які вірять у Бога й у вселюдське братерство, об'єднатися та працювати разом. Таким чином, Документ може послужити дороговказом для майбутніх поколінь у поширенні культури взаємної поваги з усвідомленням безмежної Божої благодаті, яка робить усіх людей братами й сестрами.

В ім'я Бога, який сотворив усіх людей рівними в правах, обов'язках і гідності і покликав їх жити разом, заселяти землю й поширювати на ній цінності добра, любові й миру.

Заради невинної людської душі, яку Бог заборонив убивати, визнаючи, що той хто вбиває одну людину — убиває все людство, а хто рятує одну людину — рятує все людство.

Заради бідних, знедолених, потребуючих і принижених, щодо яких Бог наказав творити добро й простягати руку допомоги, полегшуючи їхнє становище, що є обов'язком усіх людей, а особливо багатих і заможних.

На благо сиріт, удів, біженців і вигнанців зі своїх домівок і країн; заради тих, хто постраждав від воєн, переслідувань і несправедливості; заради слабких, наляканих, військово-полонених, катованих у будь-яких частинах світу.

На благо народів, які перебувають у небезпеці, які втратили мир і можливість жити разом, стаючи жертвами знищення, руйни й воєн.

Заради вселюдського братерства, яке охоплює всіх людей, об'єднує їх і робить рівними.

Заради цього братерства, яке руйнується політикою екстремізму та розділення, а також системою надмірних прибутків та ідеологією ненависті, що маніпулюють діями та долями людей.

Заради свободи, яку Бог дав усім людям, створивши їх вільними та обдарувавши їх цією гідністю.

Заради справедливості й милосердя — основи добробуту й підвалини віри.

На благо всіх людей доброї волі по всьому світу.

В ім'я Бога й усього сказаного досі; Аль-Азгар Аль-Шаріф разом з мусульманами Сходу й Заходу — і Католицька Церква разом з католиками Сходу й Заходу — спільно заявляють, що вони воліють прийняти культуру діалогу як шлях, як взаємну співпрацю, як правило поведінки, як взаєморозуміння, як метод і критерій.

Ми, які віруємо в Бога, в остаточну зустріч із Ним і в Його суд, на основі нашої релігійної та моральної відповідальності цим Документом закликаємо себе самих, світових лідерів, творців міжнародної політики й світової економіки докласти всіх зусиль для поширення культури толерантності й мирного співіснування між людьми; закликаємо якомога швидше реагувати на зло й протистояти йому, щоб запобігти проливанню невинної крові й покласти край війнам, конфліктам, руйнуванню довкілля, культурному й моральному занепаду, які сьогодні існують у світі.

Ми звертаємося до інтелектуалів, філософів, релігійних авторитетів, митців, працівників ЗМІ, а також представників

культурних кіл усього світу з проханням переосмислити цінності миру, справедливості, добра, краси, вселюдського братерства та гармонійного співіснування, підтвердити важливість цих цінностей як основу спасіння для всіх людей і шукати можливості поширювати їх усюди.

Цим Документом, виходячи з глибоких роздумів над нашою сучасною дійсністю, оцінюючи її успіхи та висловлюючи солідарність із її стражданнями, катастрофами й нещастями, ми твердо переконані, що найважливішими причинами криз сучасного світу є ослаблена людська совість, відхід від релігійних цінностей і панівний індивідуалізм, що супроводжується матеріалістичними філософіями, які обожествляють людину роблячи її об'єктом поклоніння, запроваджуючи світські та матеріальні стандарти замість вищих і надземних принципів.

Визнаючи позитивний розвиток, якого досягла наша сучасна цивілізація в царині науки, техніки, медицини, промисловості й соціального забезпечення, особливо в розвинених країнах, ми хочемо підкреслити, що поряд з такими історичними досягненнями, хоч би якими великими й вагомими вони були, продовжується як моральний занепад, що впливає на міжнародну діяльність, так і ослаблення духовних цінностей і відповідальності.

Усе це сприяє поширенню загального почуття розчарування, самотності та відчаю, яке кидає багатьох людей у вир атеїстичного чи агностичного екстремізму, або й релігійного фанатизму, який зрештою заохочує різні види залежності й індивідуального чи колективного самогубства.

Історія чітко демонструє, що релігійний і національний екстремізм, як і нетерпимість, створили в світі — як на Заході, так і на Сході — те, що можна назвати ознаками «поетапної третьої світової війни». Такого типу симптоми в різних частинах світу й у різних трагічних обставинах уже показали своє жорстоке обличчя, коли точне число жертв, удів і сиріт залишається невідомим.

Окрім того ми зауважуємо, як інші регіони готуються стати ареною нових конфліктів, де спалахують вогнища напружень і накопичується зброя та боєприпаси, і це тоді, коли весь світ затьмарений невизначеністю, розчаруванням, страхом перед майбутнім і недалекоглядними економічними вигодами.

Ми також стверджуємо, що потужні політичні кризи, несправедливість та нечесний розподіл природних ресурсів, якими користується тільки заможна меншість зі шкодою для більшості населення землі, створили й продовжують породжувати велике число хворих, потребуючих і помираючих. Це призводить до катастрофічних ситуацій, жертвами яких стають різні держави, незважаючи на свої природні багатства й молоде працьовите населення цих країн. Перед обличчям такого роду криз, коли мільйони дітей помирають, виснажені бідністю й голодом, на міжнародному рівні панує неприйнятне мовчання, що викликає занепокоєння.

У цьому контексті стає зрозумілим, наскільки важливою є сім'я як фундаментальне ядро суспільства і людства для народження дітей, їх виховання, навчання, формування міцних моральних принципів і відчуття домашньої захищеності та безпеки. Напади на інституцію сім'ї, знецінювання

її чи сумніви щодо її важливої ролі — це найнебезпечніше зло нашої епохи.

Ми також заявляємо про важливість відновлення релігійної свідомості та необхідність відродження її в серцях нових поколінь через ґрунтовну освіту, дотримання моральних цінностей і відповідне релігійне навчання, щоб у такий спосіб протистояти індивідуалістським, егоїстичним, суперечливим тенденціям радикалізму та сліпому екстремізму в усіх їхніх формах і проявах.

Перша й найважливіша мета релігій — вірити в Бога, поклонятися Йому й проголошувати всім людям, щоб вони повірили, що всесвіт залежить від Бога, який над ним панує. Бог є Творцем, який нас створив своєю Божественною Мудрістю й обдарував нас життям, яке ми повинні зберігати і захищати. Життя — це дар, який ніхто не має права забрати, не має права загрозувати йому чи маніпулювати ним на свій розсуд. Навпаки, кожна людина повинна оберігати дар життя від його початку до природної смерті. Тому ми засуджуємо всі дії, які становлять загрозу життю: геноцид, акти тероризму, примусове переміщення людей, торгівля людськими органами, аборти й евтаназію. Ми також засуджуємо політику, яка підтримує усі ці дії.

Окрім того, ми рішуче заявляємо, що релігії ніколи не можуть заохочувати до війн, ненависті, ворожнечі, екстремізму, не можуть закликати до насильства чи кровопролиття. Ці трагічні реалії є наслідком спотворення релігійних доктрин. Вони є результатом політичних маніпуляцій релігіями та інтерпретацій релігійних груп, які в певних історичних епохах зловживали впливом релігійних почуттів на серця людей, щоб змусити їх чинити те, що не має нічого

спільного з істинною вірою. Робилось це задля досягнення недалекоглядних і тимчасових політичних чи економічних цілей.

Таким чином ми закликаємо всіх зацікавлених припинити інструменталізувати релігії для розпалювання ненависті, насильства, екстремізму чи сліпого фанатизму. Ми просимо припинити використовувати Боже ім'я для виправдання вбивств, вигнань, тероризму та гноблення. Закликаємо до цього з огляду на нашу спільну віру в Бога, який створив людей не для того, щоб вони вбивали й принижували одне одного під час земного існування. Насправді Всемогутній Бог не потребує нічийого захисту й не хоче, щоб Його ім'я використовували для залякування людей.

Цим Документом разом з попередніми міжнародними документами, у яких наголошувалося на важливості ролі релігій у побудові миру на землі, ми стверджуємо таке.

1. Автентичні вчення релігій закликають дотримуватися цінностей миру; надихають захищати цінності взаєморозуміння, вселюдського братерства й гармонійного співіснування; заохочують плекати мудрість, справедливість і любов; стимулюють пробудження релігійної свідомості в молоді, щоб захистити наступні покоління від домінування матеріалістичного мислення, небезпек політики користолюбства, надмірної наживи й байдужості, які спираються на закон сили, а не на силу закону.
2. Свобода — це право кожної особи. Кожна людина користується свободою віровизнання, думок, поглядів і дій. Плюралізм і різноманітність релігій, кольорів шкіри, статей, рас і мов — це вираження мудрої волі Бога, якою

Він створив людський рід. Ця Божественна Мудрість є джерелом, з якого походить право на свободу віросповідання й на свободу бути різними. Тому ми засуджуємо практики примушування людей до прийняття певної релігії чи культури, так само як і нав'язування їм певної моделі цивілізації, яку вони не сприймають.

3. Справедливість, побудована на милосерді, — це шлях, яким потрібно йти, щоб досягти гідного життя, на яке має право кожна людина.
4. Діалог, порозуміння та поширення культури толерантності, сприйняття інших і співіснування між людьми значною мірою сприятимуть зменшенню багатьох економічних, соціальних, політичних та екологічних проблем, які обтяжують значну частину людства.
5. Діалог між віруючими означає зустріч одне з одним у широкому просторі духовних, людських і суспільних цінностей та їх використання для поширення найвищих моральних чеснот, до яких прагнуть релігії. Це також означає уникнення непродуктивних дискусій.
6. Захист місць культури — церков, мечетей і синагог — є важливим завданням і обов'язком, до якого закликають релігії, загальнолюдські цінності, закони й міжнародні домовленості. Будь-які спроби нападів на місця культури або загрози замаху, бомбардувань чи нищення — це викривлення навчання релігій і виразне порушення міжнародного права.
7. Тероризм є ганебним явищем, яке загрожує безпеці людей — як на Сході, так і на Заході, Півночі чи Півдні.

Релігія не може бути джерелом тероризму, що сіє паніку, терор і песимізм. Використання терористами релігії для власної користі та фальшиве тлумачення ними релігійних текстів призводять до голоду, бідності, несправедливості, насильства й гордині. Ось чому так необхідно припинити підтримувати терористів грошима, зброєю, ідеями та виправдовувати їх у ЗМІ. Натомість варто визнати їх міжнародними злочинцями, які загрожують безпеці та миру у світі. Такий тероризм має бути засуджений в усіх його формах і проявах.

8. Принцип громадянства базується на рівності прав та обов'язків, згідно з якими всі користуються однаковою справедливістю. Тому вкрай важливо докласти зусиль, щоб у наших суспільствах встановити принцип повноцінного громадянства та відкинути дискримінаційне використання терміна «меншини», яке породжує почуття ізоляції та неповноцінності. Його неправильне використання прокладає шлях до ворожості й непорозумінь, зводить нанівець будь які успіхи, позбавляє релігійних та цивільних прав деяких громадян, які таким чином зазнають дискримінації.
9. Очевидно, що добрі взаємини між Сходом і Заходом потрібні обом сторонам. Цих стосунків не можна нічим замінити і ними не можна нехтувати, щоб кожен міг збагачуватися культурою іншого через плідний обмін і діалог між культурами. Захід міг би знайти в культурі Сходу ліки від деяких духовних і релігійних недуг, викликаних домінуванням матеріалізму. А Схід міг би знайти в культурі Заходу багато елементів, які допомогли б йому звільнитися від слабкості, поділів, конфліктів та наукового, технічного й культурного занепаду. Важливо звертати

увагу на релігійні, культурні й історичні відмінності, які є життєво важливими елементами у формуванні характеру, культури й цивілізації Сходу. Також важливо забезпечити фундаментальні права людини, щоб гарантувати гідне життя всім людям на Сході й Заході, уникаючи політики подвійних стандартів.

10. Необхідно визнати право жінок на освіту, працю, а також їхню свободу реалізовувати свої політичні права. Окрім того, потрібно працювати над звільненням жінок від історичних і соціальних обмежень, які суперечать принципам їхньої віри й гідності. Так само необхідно захистити їх від сексуальної експлуатації й ставлення до них як до товару, предметів задоволення потреб чи фінансової вигоди. Відповідно необхідно припинити нелюдські практики й звичаї, які принижують гідність жінок, і працювати над внесенням змін до законів, що перешкоджають жінкам цілком користуватися своїми правами.
11. Захист фундаментальних прав дітей на виховання в сім'ї, відповідну їжу, освіту та підтримку — це обов'язок родини і суспільства. Такі обов'язки мають бути гарантовані та захищені для кожної дитини в кожній частині світу. Будь-яка практика, яка порушує гідність і права дітей, має бути засуджена. Також потрібно бути пильними щодо небезпек, з якими стикаються діти, особливо в цифровому середовищі, і розглядати торгівлю їхньою невинністю, як і будь-яке насильство над їхнім дитинством, як злочин.
12. Захист прав людей похилого віку, вразливих верств населення, людей з інвалідністю та пригноблених — це релігійний і суспільний обов'язок, який потрібно

гарантувати й захищати шляхом суворого законодавства й введенням у дію відповідних міжнародних угод.

З цією метою Католицька Церква і Аль-Азгар спільними зусиллями проголошують і зобов'язуються донести цей Документ до керівників держав, впливових лідерів, релігійних діячів у всьому світі, компетентних регіональних і міжнародних організацій, організацій громадянського суспільства, релігійних установ і лідерів громадської думки. Вони також зобов'язуються поширювати принципи цього Документа на всіх регіональних і міжнародних рівнях, закликаючи до їх запровадження в політичні рішення, законодавчі акти, навчальні програми й відповідні комунікаційні матеріали.

Аль-Азгар і Католицька Церква просять, щоб цей Документ став предметом вивчення й дослідження в усіх школах, університетах й освітніх закладах, допомагаючи таким чином виховувати нові покоління, щоб вони несли добро і мир, захищаючи права пригноблених і знедолених.

Насамкінець, ми сподіваємось, що:

- цей Документ є запрошенням до примирення і братерства між усіма віруючими, а ще краще — між віруючими і невіруючими й між усіма людьми доброї волі;
- цей Документ є закликом до кожного свідомого сумління, яке відмовляється від ганебного насильства і сліпого екстремізму; є закликом до тих, хто плекає цінності толерантності й братерства, що проповідуються і підтримуються релігіями;

- цей Документ є свідченням величчї віри в Бога, яка об'єднує розділені серця й підносить людський дух;
- цей Документ є символом обіймів Заходу і Сходу, Півночі й Півдня, а також між усіма, хто вірить, що Бог створив нас для того, щоб ми пізнавали одне одного, співпрацювали й жили як брати й сестри, які взаємно себе люблять і поважають.

Саме на це ми сподіваємося й прагнемо досягти цього з метою знаходження всеосяжного миру, яким усі люди можуть насолоджуватися в цьому житті.

Абу-Дабі, 4 лютого 2019 року

Його Святість
Папа Франциск

Великий Імам Аль-Азгару
Ахмед Аль-Таїб

A Document

ON HUMAN
FRATERNITY FOR
WORLD PEACE
AND LIVING TOGETHER

3-5 february 2019

Faith leads a believer to see in the other a brother or sister to be supported and loved. Through faith in God, who has created the universe, creatures and all human beings (equal on account of his mercy), believers are called to express this human fraternity by safeguarding creation and the entire universe and supporting all persons, especially the poorest and those most in need.

This transcendental value served as the starting point for several meetings characterized by a friendly and fraternal atmosphere where we shared the joys, sorrows and problems of our contemporary world. We did this by considering scientific and technical progress, therapeutic achievements, the digital era, the mass media and communications. We reflected also on the level of poverty, conflict and suffering of so many brothers and sisters in different parts of the world as a consequence of the arms race, social injustice, corruption, inequality, moral decline, terrorism, discrimination, extremism and many other causes.

From our fraternal and open discussions, and from the meeting that expressed profound hope in a bright future for all human beings, the idea of this Document on Human Fraternity was conceived. It is a text that has been given honest and serious thought so as to be a joint declaration of good and heartfelt aspirations. It is a document that invites all persons who have faith in God and faith in human fraternity to unite and work

together so that it may serve as a guide for future generations to advance a culture of mutual respect in the awareness of the great divine grace that makes all human beings brothers and sisters.

In the name of God who has created all human beings equal in rights, duties and dignity, and who has called them to live together as brothers and sisters, to fill the earth and make known the values of goodness, love and peace;

In the name of innocent human life that God has forbidden to kill, affirming that whoever kills a person is like one who kills the whole of humanity, and that whoever saves a person is like one who saves the whole of humanity;

In the name of the poor, the destitute, the marginalized and those most in need whom God has commanded us to help as a duty required of all persons, especially the wealthy and of means;

In the name of orphans, widows, refugees and those exiled from their homes and their countries; in the name of all victims of wars, persecution and injustice; in the name of the weak, those who live in fear, prisoners of war and those tortured in any part of the world, without distinction;

In the name of peoples who have lost their security, peace, and the possibility of living together, becoming victims of destruction, calamity and war;

In the name of human fraternity that embraces all human beings, unites them and renders them equal;

In the name of this fraternity torn apart by policies of extremism and division, by systems of unrestrained profit or by hateful ideological tendencies that manipulate the actions and the future of men and women;

In the name of freedom, that God has given to all human beings creating them free and distinguishing them by this gift;

In the name of justice and mercy, the foundations of prosperity and the cornerstone of faith;

In the name of all persons of good will present in every part of the world;

In the name of God and of everything stated thus far; Al-Azhar al-Sharif and the Muslims of the East and West, together with the Catholic Church and the Catholics of the East and West, declare the adoption of a culture of dialogue as the path; mutual cooperation as the code of conduct; reciprocal understanding as the method and standard.

We, who believe in God and in the final meeting with Him and His judgment, on the basis of our religious and moral responsibility, and through this Document, call upon ourselves, upon the leaders of the world as well as the architects of international policy and world economy, to work strenuously to spread the culture of tolerance and of living together in peace; to intervene at the earliest opportunity to stop the shedding of innocent blood and bring an end to wars, conflicts, environmental decay

and the moral and cultural decline that the world is presently experiencing.

We call upon intellectuals, philosophers, religious figures, artists, media professionals and men and women of culture in every part of the world, to rediscover the values of peace, justice, goodness, beauty, human fraternity and coexistence in order to confirm the importance of these values as anchors of salvation for all, and to promote them everywhere.

This Declaration, setting out from a profound consideration of our contemporary reality, valuing its successes and in solidarity with its suffering, disasters and calamities, believes firmly that among the most important causes of the crises of the modern world are a desensitized human conscience, a distancing from religious values and a prevailing individualism accompanied by materialistic philosophies that deify the human person and introduce worldly and material values in place of supreme and transcendental principles.

While recognizing the positive steps taken by our modern civilization in the fields of science, technology, medicine, industry and welfare, especially in developed countries, we wish to emphasize that, associated with such historic advancements, great and valued as they are, there exists both a moral deterioration that influences international action and a weakening of spiritual values and responsibility. All this contributes to a general feeling of frustration, isolation and desperation leading many to fall either into a vortex of atheistic, agnostic or religious extremism, or into blind and fanatic extremism, which ultimately encourage forms of dependency and individual or collective self-destruction.

History shows that religious extremism, national extremism and also intolerance have produced in the world, be it in the East or West, what might be referred to as signs of a “third world war being fought piecemeal”. In several parts of the world and in many tragic circumstances these signs have begun to be painfully apparent, as in those situations where the precise number of victims, widows and orphans is unknown. We see, in addition, other regions preparing to become theatres of new conflicts, with outbreaks of tension and a build-up of arms and ammunition, and all this in a global context overshadowed by uncertainty, disillusionment, fear of the future, and controlled by narrow-minded economic interests.

We likewise affirm that major political crises, situations of injustice and lack of equitable distribution of natural resources — which only a rich minority benefit from, to the detriment of the majority of the peoples of the earth — have generated, and continue to generate, vast numbers of poor, infirm and deceased persons. This leads to catastrophic crises that various countries have fallen victim to despite their natural resources and the resourcefulness of young people which characterize these nations. In the face of such crises that result in the deaths of millions of children — wasted away from poverty and hunger — there is an unacceptable silence on the international level.

It is clear in this context how the family as the fundamental nucleus of society and humanity is essential in bringing children into the world, raising them, educating them, and providing them with solid moral formation and domestic security. To attack the institution of the family, to regard it with contempt or to doubt its important role, is one of the most threatening evils of our era.

We affirm also the importance of awakening religious awareness and the need to revive this awareness in the hearts of new generations through sound education and an adherence to moral values and upright religious teachings. In this way we can confront tendencies that are individualistic, selfish, conflicting, and also address radicalism and blind extremism in all its forms and expressions.

The first and most important aim of religions is to believe in God, to honour Him and to invite all men and women to believe that this universe depends on a God who governs it. He is the Creator who has formed us with His divine wisdom and has granted us the gift of life to protect it. It is a gift that no one has the right to take away, threaten or manipulate to suit oneself. Indeed, everyone must safeguard this gift of life from its beginning up to its natural end. We therefore condemn all those practices that are a threat to life such as genocide, acts of terrorism, forced displacement, human organ trafficking, abortion and euthanasia. We likewise condemn the policies that promote these practices.

Moreover, we resolutely declare that religions must never incite war, hateful attitudes, hostility and extremism, nor must they incite violence or the shedding of blood. These tragic realities are the consequence of a deviation from religious teachings. They result from a political manipulation of religions and from interpretations made by religious groups who, in the course of history, have taken advantage of the power of religious sentiment in the hearts of men and women in order to make them act in a way that has nothing to do with the truth of religion. This is done for the purpose of achieving objectives that are political, economic, worldly and short-sighted. We thus call upon all concerned to stop using religions to incite hatred, violence, extremism and blind fanaticism, and to refrain from

using the name of God to justify acts of murder, exile, terrorism and oppression. We ask this on the basis of our common belief in God who did not create men and women to be killed or to fight one another, nor to be tortured or humiliated in their lives and circumstances. God, the Almighty, has no need to be defended by anyone and does not want His name to be used to terrorize people.

This Document, in accordance with previous International Documents that have emphasized the importance of the role of religions in the construction of world peace, upholds the following:

1. The firm conviction that authentic teachings of religions invite us to remain rooted in the values of peace; to defend the values of mutual understanding, human fraternity and harmonious coexistence; to re-establish wisdom, justice and love; and to reawaken religious awareness among young people so that future generations may be protected from the realm of materialistic thinking and from dangerous policies of unbridled greed and indifference that are based on the law of force and not on the force of law;
2. Freedom is a right of every person: each individual enjoys the freedom of belief, thought, expression and action. The pluralism and the diversity of religions, colour, sex, race and language are willed by God in His wisdom, through which He created human beings. This divine wisdom is the source from which the right to freedom of belief and the freedom to be different derives. Therefore, the fact that people are forced to adhere to a certain religion or culture must be rejected, as too the imposition of a cultural way of life that others do not accept;

3. Justice based on mercy is the path to follow in order to achieve a dignified life to which every human being has a right;
4. Dialogue, understanding and the widespread promotion of a culture of tolerance, acceptance of others and of living together peacefully would contribute significantly to reducing many economic, social, political and environmental problems that weigh so heavily on a large part of humanity;
5. Dialogue among believers means coming together in the vast space of spiritual, human and shared social values and, from here, transmitting the highest moral virtues that religions aim for. It also means avoiding unproductive discussions;
6. The protection of places of worship — synagogues, churches and mosques — is a duty guaranteed by religions, human values, laws and international agreements. Every attempt to attack places of worship or threaten them by violent assaults, bombings or destruction, is a deviation from the teachings of religions as well as a clear violation of international law;
7. Terrorism is deplorable and threatens the security of people, be they in the East or the West, the North or the South, and disseminates panic, terror and pessimism, but this is not due to religion, even when terrorists instrumentalize it. It is due, rather, to an accumulation of incorrect interpretations of religious texts and to policies linked to hunger, poverty, injustice, oppression and pride. This is why it is so necessary to stop supporting terrorist movements fuelled by financing, the provision of weapons and strategy, and by attempts to justify these movements even using the media. All these must be regarded as international crimes that threaten security

and world peace. Such terrorism must be condemned in all its forms and expressions;

8. The concept of citizenship is based on the equality of rights and duties, under which all enjoy justice. It is therefore crucial to establish in our societies the concept of full citizenship and reject the discriminatory use of the term minorities which engenders feelings of isolation and inferiority. Its misuse paves the way for hostility and discord; it undoes any successes and takes away the religious and civil rights of some citizens who are thus discriminated against;
9. Good relations between East and West are indisputably necessary for both. They must not be neglected, so that each can be enriched by the other's culture through fruitful exchange and dialogue. The West can discover in the East remedies for those spiritual and religious maladies that are caused by a prevailing materialism. And the East can find in the West many elements that can help free it from weakness, division, conflict and scientific, technical and cultural decline. It is important to pay attention to religious, cultural and historical differences that are a vital component in shaping the character, culture and civilization of the East. It is likewise important to reinforce the bond of fundamental human rights in order to help ensure a dignified life for all the men and women of East and West, avoiding the politics of double standards;
10. It is an essential requirement to recognize the right of women to education and employment, and to recognize their freedom to exercise their own political rights. Moreover, efforts must be made to free women from historical and social conditioning that runs contrary to the principles of their

faith and dignity. It is also necessary to protect women from sexual exploitation and from being treated as merchandise or objects of pleasure or financial gain. Accordingly, an end must be brought to all those inhuman and vulgar practices that denigrate the dignity of women. Efforts must be made to modify those laws that prevent women from fully enjoying their rights;

11. The protection of the fundamental rights of children to grow up in a family environment, to receive nutrition, education and support, are duties of the family and society. Such duties must be guaranteed and protected so that they are not overlooked or denied to any child in any part of the world. All those practices that violate the dignity and rights of children must be denounced. It is equally important to be vigilant against the dangers that they are exposed to, particularly in the digital world, and to consider as a crime the trafficking of their innocence and all violations of their youth;
12. The protection of the rights of the elderly, the weak, the disabled, and the oppressed is a religious and social obligation that must be guaranteed and defended through strict legislation and the implementation of the relevant international agreements.

To this end, by mutual cooperation, the Catholic Church and Al-Azhar announce and pledge to convey this Document to authorities, influential leaders, persons of religion all over the world, appropriate regional and international organizations, organizations within civil society, religious institutions and leading thinkers. They further pledge to make known the principles contained in this Declaration at all regional and

international levels, while requesting that these principles be translated into policies, decisions, legislative texts, courses of study and materials to be circulated.

Al-Azhar and the Catholic Church ask that this Document become the object of research and reflection in all schools, universities and institutes of formation, thus helping to educate new generations to bring goodness and peace to others, and to be defenders everywhere of the rights of the oppressed and of the least of our brothers and sisters.

In conclusion, our aspiration is that:

- this Declaration may constitute an invitation to reconciliation and fraternity among all believers, indeed among believers and non-believers, and among all people of good will;
- this Declaration may be an appeal to every upright conscience that rejects deplorable violence and blind extremism; an appeal to those who cherish the values of tolerance and fraternity that are promoted and encouraged by religions;
- this Declaration may be a witness to the greatness of faith in God that unites divided hearts and elevates the human soul;
- this Declaration may be a sign of the closeness between East and West, between North and South, and between all who believe that God has created us to understand one another, cooperate with one another and live as brothers and sisters who love one another.

This is what we hope and seek to achieve with the aim of finding a universal peace that all can enjoy in this life.

Abu Dhabi, 4 February 2019

His Holiness
Pope Francis

The Grand Imam of Al-Azhar
Ahmad Al-Tayyeb

لتكن رمزاً للعناقِ بين الشرقِ والغربِ، والشمالِ والجنوبِ، وبين
كُلِّ مَنْ يُؤْمِنُ بأنَّ اللهَ خَلَقَنَا لِنَتَعَارَفَ وَنَتَعَاوَنَ وَنَتَعَايَشَ كإخوةٍ
مُتَحَابِّينَ.

هذا ما نأملُه ونسعى إلى تحقيقه؛ بُغيةَ الوصولِ إلى سلامٍ عالميٍّ
يَنعَمُ به الجميعُ في هذه الحياةِ

أبو ظبي، ٤ فبراير ٢٠١٩

فرنسيس

قداسة البابا

أحمد الطيب

شيخ الأزهر الشريف

وفي سبيل ذلك، ومن خلال التعاون المشترك بين الكنيسة الكاثوليكية والأزهر الشريف، نعلن ونتعهد أننا سنعمل على إيصال هذه الوثيقة إلى صنّاع القرار العالمي، والقيادات المؤثرة ورجال الدين في العالم، والمنظمات الإقليمية والدولية المعنية، ومنظمات المجتمع المدني، والمؤسسات الدينية وقادة الفكر والرأي، وأن نسعى لنشر ما جاء بها من مبادئ على كافة المستويات الإقليمية والدولية، وأن ندعو إلى ترجمتها إلى سياسات وقرارات ونصوص تشريعية، ومناهج تعليمية ومواد إعلامية.

كما نطالب بأن تصبح هذه الوثيقة موضع بحث وتأمل في جميع المدارس والجامعات والمعاهد التعليمية والتربوية لتساعد على خلق أجيال جديدة تحمل الخير والسلام، وتُدافع عن حقّ المَظهورين والمَظلومين والبُوساء في كلِّ مكان.

ختاماً:

لتكن هذه الوثيقة دعوةً للمصالحة والتّأخي بين جميع المؤمنين بالأديان، بل بين المؤمنين وغير المؤمنين، وكلّ الأشخاص ذوي الإرادة الصالحة؛

لتكن وثيقتنا نداءً لكلّ ضمير حيّ يندبذ العنْفَ البغيضَ والتطرّفَ الأعمى، ولكلّ مُحبٍّ لمبادئ التسامح والإخاء التي تدعو لها الأديان وتُسجّع عليها؛

لتكن وثيقتنا شهادةً لعظمة الإيمان بالله الذي يوحد القلوب المتفرقة ويسمو بالإنسان؛

شخصية الإنسان الشرقي، وثقافته وحضارته، والتأكيد على أهمية العمل على ترسيخ الحقوق الإنسانية العامة المشتركة، بما يسهم في ضمان حياة كريمة لجميع البشر في الشرق والغرب بعيداً عن سياسة الكيل بمكيالين.

- أن الاعتراف بحق المرأة في التعليم والعمل وممارسة حقوقها السياسية هو ضرورة ملحة، وكذلك وجوب العمل على تحريرها من الضغوط التاريخية والاجتماعية المنافية لثوابت عقيدتها وكرامتها، ويجب حمايتها أيضاً من الاستغلال الجنسي ومن معاملتها كسلعة أو كأداة للتمتع والترئيب؛ لذا يجب وقف كل الممارسات اللاإنسانية والعادات المبتذلة لكرامة المرأة، والعمل على تعديل التشريعات التي تحول دون حصول النساء على كامل حقوقهن.
- أن حقوق الأطفال الأساسية في التنشئة الأسرية، والتغذية والتعليم والرعاية، واجب على الأسرة والمجتمع، وينبغي أن توفر وأن يدافع عنها، وألا يحرم منها أي طفل في أي مكان، وأن تُدان أية ممارسة تنال من كرامتهم أو تُخل بحقوقهم، وكذلك ضرورة الانتباه إلى ما يتعرضون له من مخاطر - خاصة في البيئة الرقمية - وتجريم المتاجرة بطفولتهم البريئة، أو انتهاكها بأي صورة من الصور.
- أن حماية حقوق المسنين والضعفاء وذوي الاحتياجات الخاصة والمستضعفين ضرورة دينية ومجتمعية يجب العمل على توفيرها وحمايتها بتشريعات حازمة وبتطبيق المواثيق الدولية الخاصة بهم.

- أن الإرهابَ البَغِيضَ الذي يُهدِّدُ أَمَنَ النَّاسِ، سَوَاءً فِي الشَّرْقِ أَوْ العَرَبِ، وَفِي الشَّمَالِ وَالجَنُوبِ، وَيُلاحِقُهُم بِالْفَرَعِ والرُّعْبِ وَتَرَقُّبِ الأَسْوَأِ، لَيْسَ نِتَاجًا لِلدِّينِ - حَتَّى وَإِنْ رَفَعَ الإرهابِيُّونَ لافْتَاتِهِ وَلَبَسُوا شاراتِهِ - بَلْ هُوَ نَتِيجَةٌ لِنِراكَماتِ الفُهوْمِ الخاطِئَةِ لِنُصُوصِ الأديانِ وَسِياساتِ الجُوعِ وَالْفَقْرِ وَالظُّلْمِ وَالِبَطْشِ وَالتَّعالي؛ لَذا يَجِبُ وَفَقُ دَعْمُ الحَرَكاتِ الإرهابيَّةِ بِالمالِ أَوْ بِالسلاحِ أَوْ التَّخْطِيطِ أَوْ التَّبريرِ، أَوْ بِتَوفيرِ الغِطاءِ الإِعلاميِّ لَها، وَاعتبارُ ذلكِ مِنَ الجَرائِمِ الدُوليَّةِ التي تُهدِّدُ الأَمَنَ وَالسَّلْمَ العالَميِّينَ، وَيَجِبُ إِدانَةُ ذلكِ التَّنطُرُفِ بِكُلِّ أَشكالِهِ وَصُورِهِ.
- أنَّ مَفهوْمَ المِواطِنَةِ يَقومُ عَلى المُساوَاةِ فِي الواجباتِ وَالحُقوقِ التي يَنعَمُ فِي ظِلِّها الجَميعُ بِالعدْلِ؛ لَذا يَجِبُ العَمَلُ عَلى تَرسِيخِ مَفهوْمِ المِواطِنَةِ الكامِلةِ فِي مُجتمعاتنا، وَالتَّخَلِّيَ عَنِ الاستِخدامِ الإِقصائيِّ لِمِصطَلحِ «الأَقليَّاتِ» الَّذِي يَحْمِلُ فِي طَيَّاتِهِ الإِحساسَ بِالعُزلةِ وَالدُّونيَّةِ، وَيُمهِّدُ لِذُورِ الفتنِ وَالشِّقاقِ، وَيُصايرُ عَلى اسْتِحقاقاتِ وَحُقوقِ بَعضِ المِواطِنينِ الدِّينيَّةِ وَالمدنيَّةِ، وَيُؤدِّي إِلى مُمارِسةِ التَّمييزِ ضِدَّهُم.
- أنَّ العِلاقَةَ بَينَ الشَّرْقِ وَالعَرَبِ هِيَ ضَرُورَةٌ قُصوى لِكُلِّيهِما، لا يُمكنُ الاسْتِعاَضَةُ عَنها أَوْ تَجاهُلُها، لِغِغْتَيِ كِلاهُما مِنَ الحَضارةِ الأُخْرى عَبرَ التَّبادُلِ وَحوارِ الثِّقافاتِ؛ فَبإِمكانِ العَرَبِ أَنْ يَجِدَ فِي حَضارةِ الشَّرْقِ ما يُعالِجُ بِهِ بَعضَ أَمراضِهِ الرُّوحِيَّةِ وَالدِّينيَّةِ التي نَتَجَتُ عَنِ طُغيانِ الجانِبِ المادِيِّ، كَما بِإمكانِ الشَّرْقِ أَنْ يَجِدَ فِي حَضارةِ العَرَبِ كَثيرًا مِمَّا يُساعدُ عَلى انْتِشالِهِ مِنَ حِالاتِ الضَّعْفِ وَالفُرقةِ وَالصِّراعِ وَالتَّراجُعِ العِلْمِيِّ وَالتَّقنيِّ وَالثِّقافيِّ. وَمِنَ المَهمِّ التَّأكيدُ عَلى ضَرُورَةِ الانْتِباهِ لِلقَوارِقِ الدِّينيَّةِ وَالثِّقافيَّةِ وَالتَّاريخيَّةِ التي تَدخُلُ عُنْصُرًا أَساسِيًّا فِي تَكوِينِ

من سَيطرَة الفكرِ المادِّيِّ، ومن خَطَرِ سياساتِ التَربُّحِ الأعمى
واللامبالاةِ القائمةِ على قانونِ القُوَّةِ لا على قُوَّةِ القانونِ

- أنَّ الحريَّةَ حقٌّ لكلِّ إنسانٍ: اعتقادًا وفكرًا وتعبيرًا ومُمارَسةً، وأنَّ التَّعدُّدِيَّةَ والأختلافَ في الدِّينِ واللُّونِ والجِنسِ والعِرْقِ واللُّغةِ حِكْمَةٌ لِمَشيئةِ إلهيَّةٍ، قد خَلَقَ اللهُ البَشَرَ عليها، وجعلها أصلاً ثابتاً تَنفَرِّعُ عنه حُقُوقُ حُرِّيَّةِ الاعتقادِ، وحرِّيَّةِ الاختلافِ، وتَجْريمِ إكراهِ الناسِ على دينٍ بَعِيْنِهِ أو ثقافَةٍ مُحدَّدةٍ، أو فَرَضِ أسلوبِ حَضاريٍّ لا يَقْبَلُهُ الأخر.
- أنَّ العدلَ القائمَ على الرَحمةِ هو السبيلُ الواجبُ اتِّباعُهُ للوصولِ إلى حياةٍ كريمةٍ، يحقُّ لكلِّ إنسانٍ أن يَحْيَا في كَنَفِها.
- أنَّ الحوارَ والتفاهمَ ونشرَ ثقافةِ التَّسامُحِ وقَبُولِ الأخرِ والتعايشِ بينِ الناسِ، من شأنِهِ أن يُسَهِّمَ في احتواءِ كثيرٍ من المشكلاتِ الاجتماعيَّةِ والسياسيَّةِ والاقتصاديَّةِ والبيديَّةِ التي تُحاصِرُ جُزءًا كبيرًا من البَشَرِ.
- أنَّ الحوارَ بينِ المُؤمِنينِ يَعني التلاقِيَّ في المساحةِ الهائلةِ للقيمِ الرُوحِيَّةِ والإنسانيَّةِ والاجتماعيَّةِ المُشتركةِ، واستثمارَ ذلكِ في نَشْرِ الأخلاقِ والفضائلِ العُلْيَا التي تدعو إليها الأديانُ، وتَجَنُّبِ الجَدَلِ العَقِيمِ.
- أنَّ حمايةَ نُورِ العبادةِ، من مَعابِدَ وَكَنائِسَ وَمَساجِدَ، واجبٌ تكفُّلُهُ كُلُّ الأديانِ والقيمِ الإنسانيَّةِ والمَواثيقِ والأعرافِ الدوليَّةِ، وكلُّ محاولةٍ للتعرُّضِ لِنُورِ العبادةِ، واستهدافِها بالاعتداءِ أو التفجيرِ أو التهديمِ، هي خُرُوجٌ صَرِيحٌ عن تعاليمِ الأديانِ، وانتهاكٌ واضحٌ للقوانينِ الدوليَّةِ.

بها كما يشاء، بل على الجميع المحافظة عليها منذ بدايتها وحتى نهايتها الطبيعية؛ لذا ندين كل الممارسات التي تهدد الحياة؛ كالإبادة الجماعية، والعمليات الإرهابية، والتهجير القسري، والمتاجرة بالأعضاء البشرية، والإجهاض، وما يُطلق عليه الموت (اللا) رحيم، والسياسات التي تُشجّعها.

كما نعلن - وبحزم - أنّ الأديان لم تكن أبداً بريداً للحروب أو باعثة لمشاعر الكراهية والعداء والتعصب، أو مثيرة للعنف وإراقة الدماء، فهذه المآسي حصيلة الانحراف عن التعاليم الدينية، ونتيجة استغلال الأديان في السياسة، وكذا تأويلات طائفة من رجالات الدين - في بعض مراحل التاريخ - ممن وظف بعضهم الشعور الديني لدفع الناس للإتيان بما لا علاقة له بصحيح الدين، من أجل تحقيق أهداف سياسية واقتصادية دنيوية ضيقة؛ لذا فنحن نطالب الجميع بوقف استخدام الأديان في تأجيج الكراهية والعنف والتطرف والتعصب الأعمى، والكف عن استخدام اسم الله لتبرير أعمال القتل والتشريد والإرهاب والبطش؛ لإيماننا المشترك بأن الله لم يخلق الناس ليقتلوا أو ليقتلوا أو يُعدبوا أو يُضيق عليهم في حياتهم ومعاشهم، وأنه - عز وجل - في غنى عن يدافع عنه أو يُرهب الآخرين باسمه.

إنّ هذه الوثيقة، إذ تعتمد كل ما سبقها من وثائق عالمية نبّهت إلى: أهمية دور الأديان في بناء السلام العالمي، فإنها تؤكد الآتي

- القناعة الراسخة بأنّ التعاليم الصحيحة للأديان تدعو إلى التمسك بقيم السلام وإعلاء قيم التعارف المتبادل والأخوة الإنسانية والعيش المشترك، وتكريس الحكمة والعذل والإحسان، وإيقاظ نزعة التدبّر لدى النشء والشباب؛ لحماية الأجيال الجديدة

وخيبة الأمل والخوف من المستقبل، وتتحكم فيه المصالح المادية الضيقة.

وتُشدّد أيضاً على أنّ الأزمات السياسية الطاحنة، والظلم وافتقار عدالة التوزيع للثروات الطبيعية - التي يستأثر بها قلة من الأثرياء ويُحرّم منها السواد الأعظم من شعوب الأرض - قد أنتجَ ويُنتجُ أعداداً هائلةً من المرضى والمُعوزين والموتى، وأزماتٍ قاتلةً تشهدها كثيرٌ من الثول، برغم ما تزخرُ به تلك البلادُ من كنوز وثرواتٍ، وما تملكه من سواعدٍ قويةٍ وشبابٍ واعدٍ. وأمام هذه الأزمات التي تجعلُ ملايينَ الأطفالِ يموتون جوعاً، وتتحولُ أجسادهم - من شدة الفقر والجوع - إلى ما يشبه الهياكل العظمية البالية، يسودُ صمتٌ عالميٌّ غيرُ مقبولٍ.

وهنا تظهرُ ضرورةُ الأسرةِ كنواةٍ لا غنى عنها للمجتمع وللشريّة، لإنجاب الأبناء وتربيتهم وتعليمهم وتحصينهم بالأخلاق وبالرعاية الأسريّة، فمهاجمة المؤسسة الأسريّة والتقليلُ منها والتشكيكُ في أهميّة توريثها هو من أخطرِ أمراضِ عصرنا.

إننا نؤكدُ أيضاً على أهميّة إيقاظِ الحسِّ الدينيِّ والحاجةِ لبعثه مُجدّداً في نفوسِ الأجيالِ الجديدة عن طريقِ التربيةِ الصحيحة والتنشئةِ السليمة والتحلّي بالأخلاق والتمسُّكِ بالتعاليمِ الدينيّة القويمة لمواجهةِ النزعاتِ الفرديّة والأناييّة والصداميّة، والتطرّفِ والتعصّبِ الأعمى بكلِّ أشكاله وصوره.

إنّ هدَفَ الأديانِ الأوّل والأهمّ هو الإيمانُ بالله وعبادته، وحثُّ جميعِ البشرِ على الإيمانِ بأنّ هذا الكونَ يَعتمدُ على إلهٍ يحكمه، هو الخالقُ الذي أوجدنا بحكمةٍ إلهيّةٍ، وأعطانا هبةَ الحياةِ لنحافظَ عليها، هبةٌ لا يحقُّ لأيِّ إنسانٍ أن ينزعها أو يهددها أو يتصرّفَ

كطوقِ نَجاةٍ لِلجَمِيعِ، وَلِيسَعُوا فِي نَشْرِ هذِهِ القِيمِ بَيْنَ الناسِ فِي كُلِّ مكانٍ.

إنَّ هذا الإِعلانَ الَّذي يَأْتِي انطِلاقاً من تَأْمُلٍ عَمِيقٍ لَوَاقِعِ عَالَمِنا المُعاصِرِ وتَقديرِ نِجَاحاتِهِ ومُعاشِشَةِ الأَمَةِ ومَأسِيهِ وَكوارِثِهِ - لَيُؤمِنُ إيماناً جازِماً بأنَّ أهُمَّ أسبابِ أزمَةِ العالَمِ اليَومِ يَعودُ إلى تَغْيِيبِ الضَميرِ الإِنسانِيِّ وإِقْصاءِ الأخلاقِ الدِّينِيَّةِ، وكذلِكَ اسْتِدْعاءِ النِّزَعَةِ الفرديَّةِ والفِلسَفاتِ المادِّيَّةِ، التي تَوَلَّهَ الإِنسانَ، وتَضَعُ القِيمَ المادِّيَّةَ الدُّنيويَّةَ مَوْضِعَ المَبادِي العُلْيَا والمُتساميةِ.

إنَّنا، وإنَّ كُنَّا نُقدِّرُ الجوانِبَ الإِيجابِيَّةَ التي حَقَّقَتْها حَضارَتُنا الحَدِيثَةُ في مَجالِ العِلْمِ والتَّقنيةِ والطبِّ والصِّناعةِ والرِّفاهِيَّةِ، وبِخاصَّةِ في الثَّوَلِ المُتقدِّمةِ، فإنَّنا - مع ذلك - نُسجِّلُ أَنَّ هذِهِ الفِزاتِ التارِيخيَّةَ الكُبرى والمَحمودَةَ تراجَعَتْ مَعها الأخلاقُ الضابِطَةُ لِلتَصرُّفاتِ الدُولِيَّةِ، وتراجَعَتْ القِيمُ الرُوحِيَّةُ والشُّعُورُ بالمَسْؤولِيَّةِ؛ ممَّا أسْهَمَ في نَشْرِ شُعُورِ عامٍّ بِالإِحباطِ والعُزلةِ واليأسِ، ودَفَعَ الكَثيرينَ إلى الانخِراطِ إمَّا في دَوامَةِ التَّطَرُّفِ الإِلحادِيِّ واللادِينِيِّ، وإمَّا في دَوامَةِ التَّطَرُّفِ الدِّينِيِّ والتشَدُّدِ والتَّعصُّبِ الأعمى، كما دَفَعَ البعضَ إلى تَبَنِّي أشكالٍ مِنَ الإِدْمانِ والتَّدْميرِ الذاتِيِّ والجَماعيِّ.

إنَّ التارِيخَ يُؤكِّدُ أَنَّ التَّطَرُّفَ الدِّينِيَّ والقومِيَّ والتَّعصُّبَ قد أَثْمَرَ في العالَمِ، سِواهُ في العَرَبِ أو الشَّرْقِ، ما يُمكنُ أَنْ نُطَلِّقَ عَلَيْهِ بَواذِرِ «حَرْبِ عالَمِيَّةٍ ثالِثةٍ على أَجزاءٍ»، بَدَأَتْ تَكشِيفُ عَن وَجْهِها القَبِيحِ في كَثيرٍ مِنَ الأَماكنِ، وَعَن أوضاعِ مَأساويَّةٍ لا يُعْرَفُ - على وَجْهِ الدِّقَّةِ - عَدَدُ مَنْ خَلَفْتَهُمُ مِنَ قَتْلَى وَأرامِلَ وَتكالِي وأيْتامِ، وَهناكَ أَماكنُ أُخْرى يَجري إِعدادُها لِمزيدٍ مِنَ الانفجارِ وتَكديسِ السِّلاحِ وَجَلْبِ النِّخائِرِ، فِي وَضْعِ عالَمِيٍّ تُسَيطِرُ عَلَيْهِ الضَّبائِيَّةُ

باسم «الأخوة الإنسانية» التي تَجَمَعُ البَشَرَ جميعًا، وتُوَحِّدُهُمْ
وتُسَوِّي بينهم.

باسم تلك الأخوة التي أرهقتها سياسات النَّعْصَبِ والتَّفْرِقَةِ، التي
تَعَبَّتْ بِمَصَائِرِ الشُّعُوبِ وَمُقَدَّرَاتِهِمْ، وَأَنْظِمَةُ التَّرْبِيحِ الْأَعْمَى،
والتَّوَجُّهَاتِ الْأَيْدِلُوجِيَّةِ الْبَغِيضَةِ

باسم الحُرِّيَّةِ التي وَهَبَهَا اللهُ لِكُلِّ البَشَرِ وفَطَّرَهُمْ عَلَيْهَا وَمَيَّزَهُمْ بِهَا

باسم العَدْلِ والرَّحْمَةِ، أساسِ الْمُلْكِ وَجَوْهَرِ الصَّلَاحِ

باسم كُلِّ الْأَشْخَاصِ نَوِي الْإِرَادَةِ الصَّالِحَةِ، فِي كَلِّ بَقَاعِ الْمَسْكُونَةِ

باسم الله وباسم كُلِّ مَا سَبَقَ، يُعَلِنُ الْأَزْهَرَ الشَّرِيفَ - وَمِنْ حَوْلِهِ
الْمُسْلِمُونَ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا - وَالْكَنِيسَةُ الْكَاثُولِيكِيَّةُ
- وَمِنْ حَوْلِهَا الْكَاثُولِيكُ مِنَ الشَّرْقِ وَالْعَرَبِ - تَبْنِي تَقَافَةَ الْحَوَارِ
دَرْبًا، وَالتَّعَاوُنِ الْمَشْتَرِكِ سَبِيلًا، وَالتَّعَارُفِ الْمُنْبَادِلِ نَهْجًا وَطَرِيقًا

إننا نحن - الْمُؤْمِنِينَ بِاللَّهِ وَبِلِقَائِهِ وَبِحِسَابِهِ - وَمِنْ مُنْطَلَقِ
مَسْئُولِيَّتِنَا الدِّينِيَّةِ وَالْأَدْبِيَّةِ، وَعَبْرَ هَذِهِ الْوَثِيقَةِ، نُطَالِبُ أَنْفُسَنَا وَقَادَةَ
العَالَمِ، وَصُنَاعَ السِّيَاسَاتِ التَّوَلِّيَّةِ وَالِاِقْتِصَادِ الْعَالَمِيِّ، بِالْعَمَلِ جَدِّيًّا
عَلَى نَشْرِ تَقَافَةِ التَّسَامُحِ وَالتَّعَايُشِ وَالسَّلَامِ، وَالتَّدْخُلِ قَوْرًا لِإِيقَافِ
سَيْلِ الدِّمَاءِ الْبَرِيئَةِ، وَوَقْفِ مَا يَشْهَدُهُ الْعَالَمُ حَالِيًّا مِنْ حُرُوبِ
وَصِرَاعَاتٍ وَتَرَاجُعٍ مَنَاخِيٍّ وَانْحِدَارٍ تَقَافِيٍّ وَأَخْلَاقِيٍّ

وَنَوَجَّهُ لِلْمُفَكِّرِينَ وَالفَلَاسِيفَةِ وَرِجَالِ الدِّينِ وَالفَنَانِينَ وَالإِعْلَامِيِّينَ
وَالْمُبْدِعِينَ فِي كُلِّ مَكَانٍ لِيُعِيدُوا اِكْتِشَافَ قِيَمِ السَّلَامِ وَالعَدْلِ وَالخَيْرِ
وَالجَمَالِ وَالْأخُوَّةِ الْإِنْسَانِيَّةِ وَالعَيْشِ الْمَشْتَرِكِ، وَلِيُؤَكِّدُوا أَهْمِيَّتَهَا

الوثيقة

باسم الله الَّذِي خَلَقَ الْبَشَرَ جَمِيعًا مُتَسَاوِينَ فِي الْحُقُوقِ وَالْوَاجِبَاتِ
وَالْكَرَامَةِ، وَدَعَاهُمْ لِلْعَيْشِ كَأَخْوَةٍ فِيمَا بَيْنَهُمْ لِيُعْمَرُوا الْأَرْضَ،
وَيَنْشُرُوا فِيهَا قِيَمَ الْخَيْرِ وَالْمَحَبَّةِ وَالسَّلَامِ.

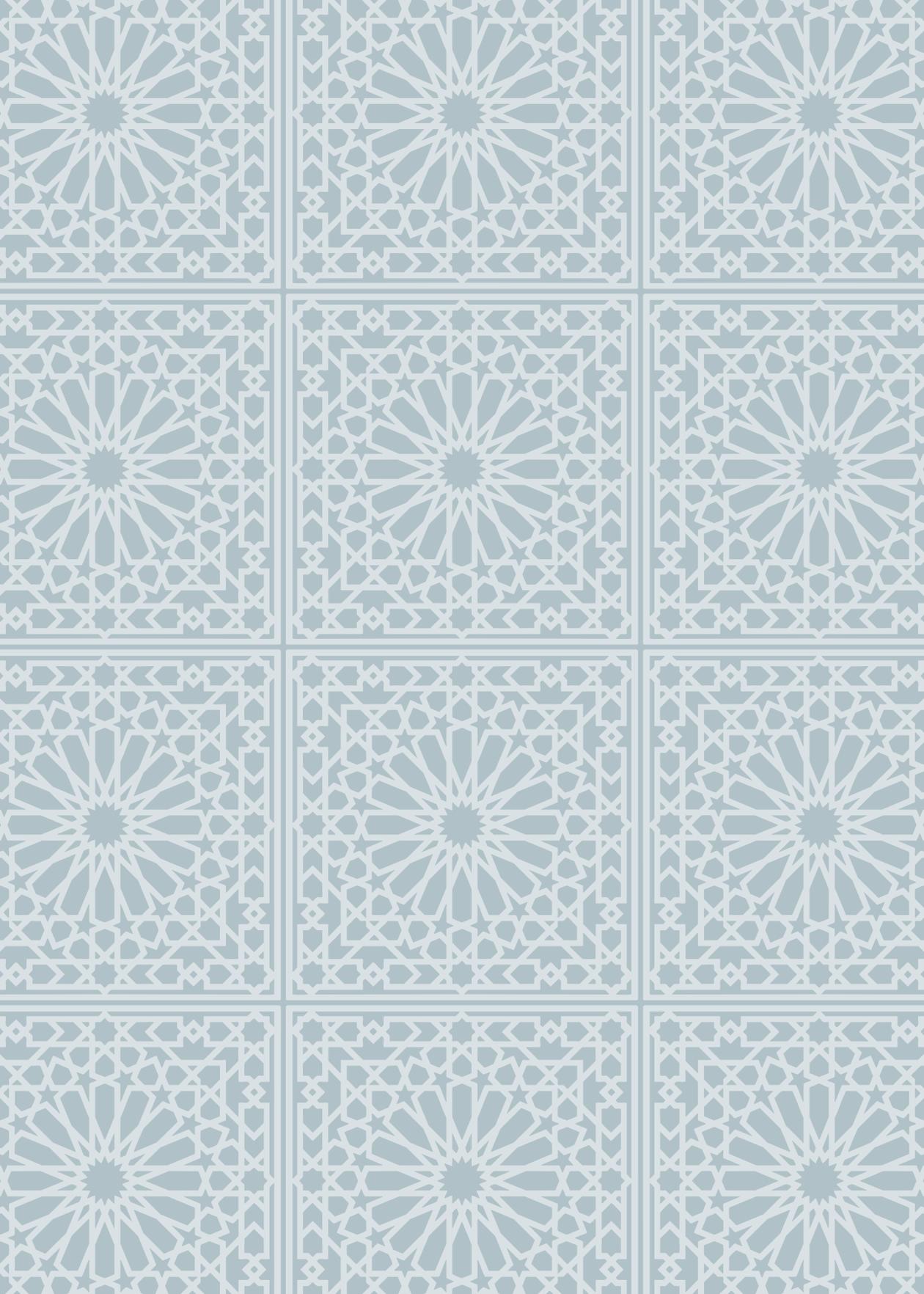
باسم النفس الْبَشَرِيَّةِ الطَّاهِرَةِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِزْهَاقَهَا، وَأَخْبَرَ أَنَّهُ مَنْ
جَنَى عَلَى نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَكَأَنَّهُ جَنَى عَلَى الْبَشَرِيَّةِ جَمْعًا، وَمَنْ أَحْيَا
نَفْسًا وَاحِدَةً فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا.

باسم الْفُقَرَاءِ وَالْبُؤْسَاءِ وَالْمَحْرُومِينَ وَالْمُهْمَشِينَ الَّذِينَ أَمَرَ اللهُ
بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِمْ وَمَدَّ يَدَ الْعَوْنِ لِلتَّخْفِيفِ عَنْهُمْ، فَرَضًا عَلَى كُلِّ
إِنْسَانٍ لَا سِيَّمَا كُلِّ مُقْتَدِرٍ وَمَيْسُورٍ.

باسم الْإِيْتَامِ وَالْأَرَامِلِ، وَالْمُهَجَّرِينَ وَالنَّازِحِينَ مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَوْطَانِهِمْ،
وَكُلِّ ضَحَايَا الْحُرُوبِ وَالْإِضْطِهَادِ وَالظُّلْمِ، وَالْمُسْتَضْعَفِينَ
وَالْخَائِفِينَ وَالْأَسْرَى وَالْمُعَذَّبِينَ فِي الْأَرْضِ، دُونَ إِقْصَاءٍ أَوْ تَمْيِيزٍ.

باسم الشُّعُوبِ الَّتِي فَدَّتِ الْأَمْنَ وَالسَّلَامَ وَالتَّعَايِشَ، وَحَلَّتْ بِهَا الدَّمَارُ
وَالْخَرَابُ وَالتَّنَاحُرُ.

«وثيقة الأخوة الإنسانية»، وجرى العملُ عليها بإخلاصٍ وجدِّيَّةٍ؛ لتكونَ إعلانًا مُشترَكًا عن نوايا صالحةٍ وصادقةٍ من أجل دعوة كُلِّ مَنْ يَحْمِلُونَ في قُلُوبِهِم إيمانًا باللهِ وإيمانًا بالأخوةِ الإنسانيةِ أن يَتَوَحَّدُوا وَيَعْمَلُوا مَعًا من أجلِ أن تُصَبِّحَ هذه الوثيقةُ دليلًا للأجيالِ القادمةِ، يَأْخُذُهُم إلى ثقافةِ الاحترامِ المُتبادلِ، في جَوْ من إدراكِ النِّعْمَةِ الإلهيَّةِ الكُبْرَى التي جَعَلَتْ من الخلقِ جميعًا إخوةً.

مقدمة

يحملُ الإيمانُ المؤمنَ على أن يَرَى في الآخرِ أخاه، عليه أن يُؤازره ويُحبّه. وانطلاقاً من الإيمان بالله الذي خلقَ الناسَ جميعاً وخلقَ الكونَ والخلائقَ وسأوى بينهم برحمته، فإنَّ المؤمنَ مدعوٌّ للتعبيرِ عن هذه الأخوةِ الإنسانيّةِ بالاعتناءِ بالخلِيقَةِ وبالكونِ كُلِّه، وبتقديمِ العونِ لكلِّ إنسانٍ، لا سيّما الضّعفاءِ منهم والأشخاصِ الأكثرِ حاجةً وعوزاً.

وانطلاقاً من هذا المعنى المُتسامي، وفي عدّة لقاءاتٍ سادها جوٌّ مُفعَمٌ بالأخوةِ والصّدَاقَةِ تشارَكنا الحديثَ عن أفراحِ العالمِ المُعاصِرِ وأحزانه وأزماته سواءً على مُستوى التّقنمِ العِلْمِيِّ والتّقنيِّ، والإنجازاتِ العلاجيّةِ، والعصرِ الرّقْمِيِّ، ووسائلِ الإعلامِ الحديثِ، أو على مستوى الفقرِ والحروبِ، والآلامِ التي يُعاني منها العديدُ من إخوتنا وأخواتنا في مناطقٍ مُختلفةٍ من العالمِ، نتيجةً سباقِ التّسلّحِ، والظلمِ الاجتماعيِّ، والفسادِ، وعدمِ المُساواةِ، والتدهورِ الأخلاقيِّ، والإرهابِ، والعُنصريّةِ والتّطرّفِ، وغيرها من الأسبابِ الأخرى.

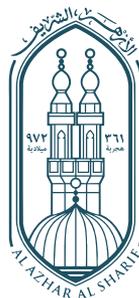
ومن خلالِ هذه المُحادثاتِ الأخويّةِ الصّادِقةِ التي دارت بيننا، وفي لقاءٍ يملؤه الأملُ في غدٍ مُشرقٍ لكلِّ بني الإنسانِ، وُلدت فكرةٌ

وثيقة

الأخوة الإنسانية
من أجل السلام
العالمي والعيش
المشترك

أبوظبي 2019

Підписання «Документа про вселюдське братерство»
папою Франциском та Великим імамом Університету
Аль-Азхар у Каїрі шейхом Ахмадом аль-Тайєбом
4 лютого 2019 року в Абу-Дабі

توقيع "وثيقة الأخوة الإنسانية" — من قبل البابا فرانسيسكوس
والشيخ أحمد الطيب، شيخ الأزهر الشريف في القاهرة
٤ فبراير ٢٠١٩ في أبو ظبي

Документ ПРО ВСЕЛЮДСЬКЕ БРАТЕРСТВО
ЗАРАДИ МИРУ Й СПІЛЬНОГО ЖИТТЯ
В УСЬОМУ СВІТІ

A Document ON HUMAN FRATERNITY
FOR WORLD PEACE
AND LIVING TOGETHER

وثيقة الأخوة الإنسانية
من أجل السلام العالمي والعيش المشترك

Переклад українською: о. д-р Ігор Шабан

Літературна редакція українського тексту: Андрій Панченко

Художнє оформлення і макет: Олена Гижа

Формат 70x100/32.

Папір офсетний. Гарнітура CharterC. Умовн. друк. арк. 8,1

Видавництво «КОЛЕСО». Видавець: Гижа Олена Ігорівна
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців:
Серія ДК № 7389 від 14.07.2021

Друк: ТзОВ «Дизайн-Студія «Папуга»

м. Львів, вул. Любінська, 92, тел.: (0322) 297 00 78

Свідоцтво видавничої справи: ЛВ №15 від 21.11.2001 р.

Для УГКЦ, яка служить народові України у часи великого страждання та війни, «Документ про вселюдське братерство» є закликом до активного свідчення культури діалогу, миру й братерства. Ми покликані не лише берегти власну віру й традицію, але й будувати мости порозуміння з представниками інших релігій, спільно працюючи задля миру, справедливості та захисту людської гідності.

**Блаженніший СВЯТОСЛАВ,
Патріарх УГКЦ**

ВРЦіРО
Всеукраїнська рада Церков
і релігійних організацій

Комісія УГКЦ
з міжконфесійних
та міжрелігійних відносин

ISBN 978-617-8380-15-1

9 786178 380151 >